

PALMIERI
—
INSTITUTIONES
PHILOSOPHICAE

VOL. II

B103

P3

v. 2

1874-76

1709

1080014377

EX LIBRIS

HEMETHERII VALVERDE TELLEZ

Episcopi Leonensis

INSTITUTIONES
PHILOSOPHICAE

QUAS TRADEBAT

IN COLLEGIO ROMANO SOCIETATIS IESU

DOMINICUS PALMIERI E. S.

VOLUMEN 2^m
COSMOLOGIA ANTHROPOLOGIA

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
Biblioteca Valverde y Tellez
Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA DELLA PACE

1875

46163

B 103

P.3

V.2

1874-76

FONDO ESTERIO
VALVERDE Y TELLEZ

PRAEFATIO IN COSMOLOGIAM

I. Obiectum huius scientiae est *natura corporea* quatenus talis atque huiusmodi corporearum naturarum complexus sub rationibus universalioribus, quae nempe omnibus corporalibus naturis sunt communes. Dieimus naturas corporeas quatenus tales; sunt enim quaedam praeterea viventes; at prout tales ad aliam spectant tractationem. Ex definitione patet differre hanc scientiam a singulis scientiis naturalibus, quae circumscripsum magis obiectum obtinent. Differt quoque a *Physica experimentali*, ut aiunt: et primo ratione obiecti, non quatenus *Physica experimentalis* naturas rerum corporearum non scrutetur; unde enim habes notitias licet incompletas naturae tot substantiarum elementarium, caloris, lucis etc. nisi a Physicis? quae notitiae, licet nondum completae, praestant profecto iis, quas veteres nobis reliquerunt de naturis rerum tractantes. Verum ratione obiecti discriben est inter *scientiam nostram* et *Physicam experimentalem*, quia obiectum huius magis contractum est; versatur enim ipsa circa singulas naturas, singularumque qualitates, atque eas quidem, quae ope experientiae artificialis cognosci possunt. *Cosmologia* vero speculatur, quantum fieri potest, intimas corporearum rerum essentias, universalesque proprietates et causas, quatenus ex analysi idearum, utique per experientiam sensibilem acceptarum, derivari possunt earum notitiae. Differt secundo *Cosmologia* a *Physica experimentali* ratione methodi: non quia illa utatur tantum analysi idearum, et a factis praescindat; haec in sola experientia haereat, factorumque enumeratione: nam et ea experientiae saltem obviae innititur, et ista leges factorum, rerumque naturas considerat. Sed discriben est inter utramque propter methodum, eo quod proprium medium acquirendi notitias in *Physica exper-*

009709

rientali est *syllogismus inductivus*, sive argumentum inductionis (C. Th. XIX) ex experientia artificiali: medium autem proprium Cosmologiae est *syllogismus ex analysi idearum*, supposita experientia obvia sensibili.

II. Veteres obiectum suae scientiae Physicae constituebant *Ens mobile*: eorum autem Physica non solum naturas corporeas inorganicas, sed et organicas complectebatur, ac sensitivas, ipsumque hominem, qui propter corpus naturis corporeis adnumeratur: quae omnes naturae subiectum sunt *motus localis*, ceterarumque mutationum, quae motu locali perficiuntur. Cum vero nos quae spectant ad entia viventia alibi tradamus, et ideo angustioribus limitibus Cosmologia nostra concludatur; non licet amplius nobis indefinite asserere obiectum huius scientiae esse *Ens mobile*.

III. Quapropter magis propria appellatio huius specialis scientiae esset *Somatologia* (*λογος περι των σωματων sermo de corporibus*): agit enim tantum de natura corporea, quatenus talis est: *mundus autem κοσμος* ceteras quoque naturas, ipsumque hominem complectitur.

IV. Constat scientiam Cosmologiae, quae est scientia realis, tractari proprie non posse ab iis qui ideologi sint, et negent corporum realitatem, omnesque notiones corporeae naturae, et extensionis subiectivis affectionibus ab animi vi determinatis vel conflictis concludant. Ipsi namque haec omnia habere nequeunt nisi partem quandam Ideologiae; eorumque opus hoc credit ut explicent quomodo haec ideae formentur in nobis. Corpora autem esse iam probavimus (Cr. Th. XII).

V. Tradituri hanc scientiam initium ducendum arbitramur non a quaestione de natura et elementis corporum; sed a quaestionibus earum rerum, quarum cognitio ad investigandam naturam corporum facilius conducet.

CAPUT I.

De communibus affectionibus naturae corporeae.

ARTIC. I.

De Extensione.

Definitiones.

I. Aristoteles V Metaph. C. 13 sic definit *quantum*: « *quantum dicitur id quod est divisibile in ea quae insunt, quorum singula apta sunt, divisione facta, esse ēv τι και τοδε τι*, sive, quod perinde est, *per se existere* ». Ita certe se habent omnia, quae quanta sunt: at obiicere licet hominem ex. gr. divisibilem esse in animam et corpus, et utramque partem seorsim per se existere: ergo ne homo, prout compositus est ex anima et corpore, est quantus? Responderi posset corpus separatum ab anima non existere per se, nisi informatum alia forma substantiali, quae supervenit loco animae abeuntis: verum in doctrina Aristotelis haec responsio non est certa, ut videbimus suo loco, cum de anima agemus. Potius respondendum est ea verba definitionis significare illa quae, divisione facta, per se existunt ita ut remaneant intra speciem illius quod divisum est.

II. Quocirca retenta eadem sententia huius definitionis, quae quantitatem per divisibilitatem definit: potest etiam definiri *quantum*: *id quod est divisibile in ea, quae insunt, tamquam in partes aliquotas, et proportionales*. Pars aliqua est, quae aliquoties sumpta adaequat totum. Partes proportionales sunt, quae fiunt subdividendo partes semel habitas eadem proportione, qua prior divisio facta est. Hacc definitio omni et soli quanto competit.

III. *Quanti duplex est species, multitudo, et magnitudo* (Arist. ibid.) *quae et moles vocatur.* De multitudine nunc non disputamus. Magnitudo realis tres dimensiones complectitur, *longitudinem, latitudinem, profunditatem,* sive *lineam, superficiem, solidum:* atque secundum unamquamque ex his opponitur *multitudini*, et unaquaque ex ipsis seorsim sumpta, prout ratione fieri potest, continetur sub magnitudine universalissime accepta (ibid.).

IV. Porro *quantum idem est ac extensum:* nam *extensum* dicitur *quod habet partes extra partes:* id autem utriusque *quanto*, sive *multitudini* sive *magnitudini* competit: perinde est enim ac esse divisibile in partes aliquotas et proportionales. Verum pressiore significatione *extensum* dici solet de quanto magnitudinis seu molis. Iam vero haec extensio seu magnitudo seu moles differt a multitudine, eo quod haec sit divisibilis in ea quae iam sunt distincta: sive, ut ait ibid. Philosophus, *in non continua* (eiusmodi haec sint, mox dicemus): magnitudo vero sit divisibilis in ea quae unum continuum sunt.

Haec autem intelligenda sunt de *magnitudine* sive *extensione*, prout prorsus opponitur *multitudini*, eamque excludit: nam ceterum quae distincta sunt, possunt uniri, unumque constituere, quod est et dicitur unum extensum, una moles, una magnitudo. Verum hoc unum est etiam aliqua multitudo; ideoque non prorsus opponitur multitudini, quae et ipsa est aliquod unum.

V. Itaque quid est *continuum?* Aristoteles VI Physic. c. 1. notionem eius tradit, definiens tamen *continua*, ut ipse ait, h. e. ea, ex quibus illud, quod nos dicimus *continuum*, existit. « Continua sunt, inquit, quorum extrema sunt unum » συνεχή, ὡς τα ἑσχάτα ἐν. Et differunt a contiguis, quae sunt ea, « quorum extrema sunt simul » ἀπτομένα, ὡς (τα ἑσχάτα) ἀμφ. Scilicet si partes, licet distinctae, sint unitae, ut nihil inter eas sit medium, extremitates earum se tangunt, et sunt simul. Sunt tamen actu duae extremitates, duoque limites utriusque, et sic habes contigua. Tolle huiusmodi limites, tunc habes partes designabiles, quarum

tamen extrema sunt unum et idem; ut initium unius sit finis alterius, et vicissim. Et haec sunt ea, quae dicuntur *continua* ab Aristotele, illudque constituant quod nos dicimus *continuum*.

VI. Quapropter iuxta sensum definitionis datae *continuum* poterit ita definiri: *quantum extensum nullo limite in se ipso distinctum.*

VII. Praeter *continua* et *contigua* definit Aristoteles τα ἑφεξης quac sunt *deinceps*, seu *quae consequuntur*; eaque sunt, *inter quae nihil est medium, quod sit eiusdem generis:* ὡν μηθεν μεταξυ συγγενες. Haec distare invicem debent, ut differant a contiguis.

VIII. Hactenus definitiones recitavimus Aristotelis probatas generatim omnibus Scholae philosophis; quae ratio fuit cur nobis fas non esse censuerimus illas silentio praeterire. Verum ut et quae ab aliis excogitata sunt dicamus, vere ne an false, modo nihil refert; nam hic haeremus tantum in definitionibus, in quibus nihil affirmatur, spectant enim ad primam mentis operationem. Ut ergo omnia proferamus, advertimus definitionem *quanti: quod est divisibile in ea quae insunt, tanquam in partes aliquotas et proportionales*, posse duplice accipi, nempe divisibile *divisione reali*, qua partes actu separantur, et divisibile *divisione designata*, qua partes aliquotae et proportionales tantum designari possunt: quemadmodum e. g. fit in linea mathematica. Si huiusmodi concipiatur extensum reale, adhuc ipsi competit definitio *quanti*; et ipsum verissimo sensu *continuum* est; caret enim prorsus intrinsecis limitibus.

IX. *Continuum, quod definitum est, distinguitur in permanens et successivum.* Nunc de *permanente* disputamus: quod illud est, cuius *partes sunt simul*. Clarius forte appellaretur *continuum simultaneum*.

His praestitutis accedamus ad Theses.